

DOI: 10.30840/2413-7065.1(66).2018.131451

**СУЧАСНА ПІДЛІТКОВА ЛІТЕРАТУРА
ЯК ВІДОБРАЖЕННЯ УКРАЇНСЬКОГО СВІТОБАЧЕННЯ
(на прикладі повісті Наді Білої «Крута компанія» та спроби
порівняльного аналізу з романом «Досить Катрін» Джона Іріна)***

Яна КОРЕНДІЙ

*учениця 10 класу Гімназії імені В. П. Фількова
Лугинської селищної ради Житомирської області*

Науковий керівник – **Хомишен Яна Михайлівна**

Обговорення художніх творів для дітей та підлітків стало актуальним у колі української культурної спільноти. Літературний критик Уляна Баран вважає: «Література для підлітків – це особливий специфічний феномен, що формується за власними, відмінними від літератури для дітей і літератури для дорослих, законами. З одного боку, її нарративний дискурс структурується простотою мовлення з урахуванням попереднього дитячого прочитання, а з іншого – його ідеологія ініціації переповнена “дорослістю” реалістичних тем» [2].

Актуальність роботи зумовлена тим, що протягом декількох років зростає тенденція розвитку літературної освіти, що спричинює видавництво книг для підлітків. У 2017 році в літературний простір вийшла повість Наді Білої «Крута компанія», котра ще сповна не вивчена. Письменниця Олександра Орлова, яка проживає у Вашингтоні, відгукнулася про книгу Наді Білої так: «Якби подібна книжка трапилася мені серед американського YA, то вона б отримала нижчу оцінку тільки через те, що тутешній ринок уже пропонує значно більше, ніж просто добре написане атмосферне підліткове читиво. Але для

українського янг-едалту Надя створила шедевр – сміливу, емоційну, розумну річ. Поки я читала й усміхалася Мілчиним комплексам чи Дімчиній зворушливості, поки ловила згадані авторкою кіношні родзинки й натяки, не помітила, як занурилася в спогади власної незграбної підлітковості...» [6].

Предмет дослідження – українське світобачення в сучасних підліткових творах; проблематика, образна система й художні особливості творів Наді Білої «Крута компанія» та Джона Іріна «Досить Катрін».

Мета роботи – дослідити духовне життя, світобачення українського підлітка в контексті сучасної підліткової прози шляхом опрацювання художньо-стильових, жанрових особливостей повісті Наді Білої «Крута компанія» в порівнянні з романом Джона Іріна «Досить Катрін».

Поставлена мета потребує вирішення таких завдань:

– визначити поняття «підліткова література»;

– скласти огляд із творів класичної та сучасної художньої літератури для підлітків;

* Скорочено.

- представити результати досліджень про читацькі смаки підлітків;
- дослідити духовне життя, світобачення українського підлітка;
- розглянути твір Наді Білої «Крута компанія» як повість-дорослішання, окреслити ідейно-художній діапазон, стильові особливості повісті;
- дослідити мовні засоби та їхнє значення в повісті Наді Білої «Крута компанія»;
- проаналізувати та порівняти сюжетну структуру й проблематику творів Наді Білої та Джона Іріна.

Тенденції розвитку художньої літератури для підлітків

Для того, аби визначити особливості сучасної підліткової літератури, звернемося до різних трактувань цього поняття. «Підліткова література – література, написана для підлітків з урахуванням їхнього когнітивного, фізичного, емоційного та мовного розвитку. До підліткової літератури також зараховують літературу, яка була написана для дорослих, але ввійшла в коло підліткового читання. Головним героєм підліткової літератури зазвичай є підліток, а теми та сюжети відображають його досвід, інтереси, проблеми та погляд на світ» [9, с. 11]. Карре зазначає, що жанр юнацької літератури – це жанр, який зображає весь соціум з юнацької точки зору [15]. Твори дитячої літератури передусім адресовані читачам певного віку, тому необхідною умовою читацького інтересу є ускладнення тематики й проблематики творів відповідно до етапів дорослішання дитини. Зображення внутрішнього світу підлітка, навчання, дружба, кохання, стосунки з батьками та однолітками,

боротьба за лідерство, конфлікти в сім'ї, матеріальні статки, гроші, алкоголь, наркотики, булінг, субкультури – таке тематичне коло підліткової літератури.

Донна Нідей у навчальному курсі «Підліткова література» виокремлює десять характерних рис такої літератури: протагоніст – підліток; здебільшого розповідь від першої особи, трапляється виклад і від третьої особи; зображення дорослих персонажів із точки зору підлітків; часова лімітованість персонажів, певний віковий зріз; впізнаване підліткове оточення; підлітковий сленг; детальні описи зовнішності й одягу; позитивна розв'язка; кілька паралельних сюжетних ліній; довжина тексту приблизно від 125 до 250 сторінок [14].

Американська письменниця Жаклін Вудсон стверджує, що для підліткового роману «важливо крокувати світом з розплющеними очима» – помічати проблеми та чесно й відверто їх артикулювати [14]. Для підліткової літератури специфічним має бути гармонія змісту, психологічна глибина розкриття персонажа, розв'язання ключових проблем, естетика почуттів.

Отже, залежно від віку дітей читацькі навички набуваються і література ускладнюється. Тенденції сучасного суспільства прослідковуються в тематиці й проблематиці підліткової літератури, що соціально спрямована на читача. Типовою ознакою такої літератури має бути лаконічність, розповідь від першої особи, молодіжне мовлення героїв, тематика, що максимально наближена до реальності.

Підліткові книги можуть стати найважливішими порадиниками в житті молодого покоління, особливо в той складний період, коли у свідомості

оформлюються глобальні питання про життя, людську несправедливість, перше кохання, пригоди, подвиги героїв. Усе це дає змогу ширше дивитися на навколишню дійсність, бачити себе в соціумі й викликає необхідність приймати оптимальні життєві рішення.

Розглянемо класичні книги для підлітків: «Принц і жебрак» Марка Твена, «Пригоди Олівера Твіста» Чарльза Діккенса, «Вино з кульбак» Рея Бредбері, «Убити пересмішника» Харпера Лі. Цікавими для підлітків будуть твори Дж. Р. Р. Толкієна, Джоан Ролінг, Агати Крісті, Станіслава Лема, Рея Бредбері, Джорджа Орвелла. Також зазначимо й ті твори, які можна порекомендувати прочитати і юним читачам та читачкам. Це – «Полліанна» Елінор Портер, книга про людські взаємини, віру в краще. Серія творів «Часодеї» Наталії Щерби, у якій описані пригоди. Ці твори спонукають до роздумів про любов, самопожертву тощо. Серед молоді особливо популярні твори в жанрі фентезі або фантастики. Дуже затребувані твори Стефані Майер «Сутінки», Райчел Мід «Академія вампірів», Джоан Ролінг «Гаррі Поттер» та ін.

Сучасна підліткова література не менш цікава, ніж класична. Зокрема, для підлітків можна пропонувати ще такі твори: «Метроленд» Джуліана Барнса, «Над прірвою в житі» Д. Д. Селінджера, «Добре бути тихонею» Стівена Чбоскі, «Фріда» Ітзіар Міранда, Хорхе Міранда, «Середина світу» Андреаса Штайнгофа, «Позаду льодовні» Енн Файн, «Досять Катрін» Джона Гріна, «Напівлихий» Саллі Грін, «Мандрівний замок Хаула» Джонс Діани Вінн тощо.

Отже, як бачимо, класична й сучасна література для підлітків дуже різноманітна. У сучасному літературному

просторі збільшується кількість нових книг, які розвивають уяву й спонукають до роздумів, ураховують інтереси молоді людини та сприяють її адаптації у світі.

Чи читаємо літературу ми – підлітки? За підсумками розвідок Центру дослідження літератури для дітей та юнацтва, щотижневих обговорень «Коло Книжки» в книгарні «Є» у Львові, офіційних даних, підготовлених Німецькою академією літератури для дітей та підлітків, несподівано, що передусім українських підлітків цікавлять, зокрема, романи, у яких розповідь ведеться від «Я» – сучасного підлітка; література, написана для дорослих; література, яка розкриває «проблемно-орієнтовані», зокрема психологічно-філософські, теми: життя і смерті, кохання та дружби; зради; державності; війни [2].

Узявши участь у дискусії «Діалог не з дітьми. Українська підліткова література сьогодні» в межах мережевого проекту «Література у часи кризи. Quo vadis, українська книжко?», Катерина Міхаліцина зазначила: «Підлітки сьогодні вимагають від літератури передусім чесності. А в контексті останніх складних подій в Україні, обтяжені болем та важкістю культурної пам'яті покоління, сучасні підлітки різко перестрибнули й “Український стрибок”, і “Європейський стандарт” і самотужки відшуковують власну правду між історичною “класикою” та потужним інформаційним технопростором» [2].

Досліджуючи питання «Перспективи сучасної підліткової літератури», ми провели соціологічне опитування серед 30 респондентів нашого навчального закладу. Обробивши інформацію, встановили, що підлітки мало читають

художню літературу. 32% читають систематично, 42% – тільки рекомендовані твори, 21% – деякі програмові твори, 5% художньої літератури не читають. Старшокласники надають перевагу читанню літератури для дорослих, серед опитаних це становить 42%, підліткову літературу читають 28%, 24% респондентів читають різноманітну вікову літературу, а 6% не читають узагалі.

Визначну роль у формуванні особистості відіграє література, що тісно пов'язана за національною ознакою. Українська реалістична проза для дітей та підлітків поки залишається лише в межах національного канону. Оксана Луцевська в статті «Сучасна реалістична проза для дітей: чому й кому?» дуже влучно пояснила: «Ми досі не маємо мови (зразків нарративів), щоб проговорити з дітьми реалії сьогодення» [3].

Віталіна Кизилова, доктор філологічних наук, професор, дослідник української літератури для дітей та юнацтва, зазначає: «Твори для дітей і підлітків стало видавати модно й вигідно. Академічна й наукова спільнота теж такої "активності" українських авторів спочатку раділа: після тривалої стагнації літератури для дітей у попередні десятиліття нарешті ж бо повернулися обличчям до дитини і її проблем. Утім після прочитання розчарувалася: здебільшого це прохідні тексти, яким бракує психологічної глибини, повноти розкриття характерів, естетичної довершеності й решти ознак, на підставі яких текст можна назвати художньою літературою. Звісно, тут не йдеться про твори Володимира Рутківського, Анатолія Качана, Галини Малик, Лесі Ворониної, Івана Андруссяка, Василя Голобородька, Зірки Мензатюк та інших шанованих авторів, а

представників нової генерації, чії імена шойно з'явилися в літературному пантеоні. Так, у їхніх творах піднімаються болючі для дитини проблеми, експлуатується сучасний антураж, молодіжний сленг, за основу береться інтригуючий сюжет... і все. Часто бракує найважливішого: що мало б зачепити читача, змусило б замислитись, пережити подію разом з героєм твору, так, щоб вона лишилася в душі надовго, врешті-решт, просто щиро посміятися й захотіти перечитати книгу ще раз...» [5].

Тетяна Качак, кандидат філологічних наук, вказує: «Важливо, щоб сучасна література для дітей розвивалась у руслі художньо-естетичному і була мистецьким явищем, яскравим феноменом, актуальним культурним і духовним світом для юних читачів, а не просто комерційним продуктом» [5].

Сучасна література збагатилася новими творами, а саме: С. Гридін – «Каратистка», І. Мацко – «Перший сніг», О. Остап'юк – «Столик у кав'ярні», М. Морозенко – «Мрія прийшла раніше», Л. Загоровська – «Квітка для Ксені» й ін. Яскравими репрезентантами в напрямі розвитку підліткової літератури в Україні є В. Рутківський («Потерчата»), Галина Малик («Злочинці з паралельного світу»), З. Мензатюк («Як я руйнувала імперію»), Д. Матіяш («Марта з вулиці Святого Миколая»), О. Луцевська («Інший дім») та Г. Рис («Намалой мене пташкою»).

Експерти з дитячого читання назвали найкращі українські дитячі та підліткові книжки 2017 року. Простір української дитячої книги «БараБука» обирає найкращу літературу у сфері українського дитячого, підліткового й родинного читання з 2014 року, цьогоріч переможців

визначали в десяти номінаціях. Як бачимо, видавництва України зацікавлені в розповсюдженні якісної літератури.

Отже, українська літературна освіта для підлітків є потребою сучасного суспільства й показником загальної культури, інтелекту соціуму.

Література здатна формувати національний характер, національну психологію людини. Шляхом прочитання сучасних художніх творів читач складає для себе уявну картину соціуму, де органічно поєднані духовний і матеріальний всесвіти, відображено світобачення сучасного підлітка, його інтереси, причетність до національної спільноти, взаємозв'язок із частками вселюдства. Зявдяки літературі можна простежити уподобання, світобачення і перспективи розвитку суспільства.

**Ідейно-художній зміст
та проблематика сучасної
прози для підлітків
(на основі повісті Наді Білої
«Крута компанія»)**

Надя Біла народилася в Миколаєві, там закінчила школу, а потім п'ять років навчалася в Сімферополі в Таврійському національному університеті. Повернулася в Миколаїв, де викладала англійську мову у філії «Могилянки». У 25 років почала працювати в міжнародних компаніях. У Великобританію поїхала з чоловіком, інженером-хіміком, який працював у Манчестері. Згодом родина переїжджає у США. Надя Біла викладає англійську мову по Скайпу й пише книги.

Дебютну повість Надя Біла писала довго, спочатку була чернетка російською мовою. Потім Надя Біла її опрацювала, зокрема, ретельніше працювала над образами, переписувала наче

для них історію. Уже коли перекладала українською, додала нове – цього вимагала мова, особливо в описах і діалогах. Спілкуючись з Надею Білою в мережі Фейсбук, ми дізналися про такі таємниці написання повісті: «Чому я написала «Круту компанію»? Не тому що не вистачає ідей, а просто письменництво – це своєрідна терапія. Часто ми пишемо, щоб пережити певні моменти життя, «переписати історію» і закрити ситуацію, яка досі хвилює. Коли я була старшокласницею, попри наявності в програмі виключно класичної літератури мені іноді вдавалося полюбити героїв чи сюжети деяких творів. «Хіба ревуть воли..» був одним з таких творів. Тому героїні «Компанії» й подобається цей роман. Прабабуся готує для Мілки кисіль. Цією дивною штукою часто намагалася нагодувати мене і моя бабуся. Я ніколи це не їла. Міла й Діма дивляться серіал і обмінюються враженнями у повідомленнях. Вони дивляться «Справжній детектив», сезон 2. Я сама люблю цей міні-серіал. Серед моїх друзів майже ніхто його не розуміє й не любить (занадто трагічний, реалістичний, too noir). Так само захоплення ним Мілки з Дімою ніхто з друзів не поділяє».

Повість «Крута компанія» написана відверто. За короткий час після видавництва вона отримала багато схвальних відгуків: доволі стисла за будовою, хронопом і водночас розлога за сюжетом, фавулою та за проблематикою; герої-тінейджери пізнають дорослий світ тамагаються адаптуватися в ньому.

Герої Наді Білої – старшокласники. Вони курять біля школи, уживають алкогольні напої, аби розслабитися, уперше пробують легкі наркотики, переймаються як оцінками у школі, так і оцінкою

з боку інших підлітків і не розмовляють про «високі матерії», бо живуть реальним життям: Діма з батьком-алкоголіком і кросівками *adidas*, які він береже та любить, Борька з гарною молодою мамою й професором-батьком, зверхня Мірка, егоїст-донжуан Сашко Сотник. Перед читачами відкривається тонка психологічна модель персонажів, які мають свої думки та сподівання. Вони здійснюють вчинки, за які потім соромно й страшно.

Характери головних героїв яскраво розкриваються і в соціальній площині, де батьки живуть у якійсь паралельній реальності, не хочуть помічати того, що діти підросли і потребують уваги. Звичайна школа неспроможна допомогти підліткові. Єдине, що він робить, так це шукає собі прихисток у «крутій» компанії, у кожній із яких свій закон. Повість сповнена щирої поваги та розуміння шістнадцятилітнього, незрозумілого собі самому й такого «справжнього» життя. Передусім саме образами зацікавлює «Крута компанія» Наді Білої.

Окремої уваги вартує те, що Надя Біла не оминає теми інтимних стосунків. Набуття чуттєвого досвіду та разом з цим розчарування й психологічна травма – важливий аспект підліткового віку Мілки. Її життєвий досвід пов'язаний із невпевненістю, страхом видатися «затиснутою», егоїзмом коханого та зрадою. Міла відчуває, переживає та дорослішає.

Отже, повість Наді Білої «Крута компанія» є актуальною в наш час, коли люди надмірно дбають про речі матеріального світу й забувають про духовні цінності. Соціальна спрямованість повісті-дорослішання – розповідь про особистість, її рух у суспільстві та життєвий досвід, яким неприємним він не

був би. Для підлітків цей юнацький роман може стати знахідкою – насамперед завдяки неунікному самоототожненню з головною героїнею, відсутності моралізаторства.

Мілка і її компанія – комфортний світ дівчат із сорокової школи, «з айфонами, з кіношним гонором» [4, с. 21], які люблять пліткувати й розглядати нові бренди в модних журналах. У їхні майже шістнадцять усе вабить і складається більш-менш очікувано. Мілка має власну кімнату, живе у фешенебельному міні-світі, де пахне квітковими парфумами, а довкола «море» фальші. Вона спостерігає за «щастям» батьків і розуміє, що так жити не буде. Мама і її колеги заздять Мурені, яка вдало вийшла заміж за багатого чоловіка, має свій кабінет, їздить на власному автомобілі, їсть бутерброд, де «ти бачиш листя латуку, червоний бік помідора під цільнозерновим хлібом» [4, с. 12]. Батько Мілки залишається на тлі оповіді – поміж плакатами з Бейонсе й книжковими полицями з підручниками з хімії та фізики.

Мілка мріє стати моделлю, письменницею або просто багатою бізнес-леді. Непогано було б вийти заміж за рокера й під його знамениту пісню йти «до вівтаря десь у Скандинавії» [4, с. 16]. Однак при цьому дівчина дивиться кіно, добре навчається, «диктанти пише на десятки» [4, с. 16], знає всі європейські країни разом зі столицями. Незвичним є те, що дівчина любить читати Нечуя-Левицького: «Ти сиділа, намагаючись створити щось путне про волів, які ревіли над яслами» [4, с. 5].

Три подруги, красуня Мірка, оповідачка Міла й Карина, знайомляться з трьома хлопцями – плечистим, високим Олегом, мовчазним Дімою,

симпатичним, однак одруженим Пашею. Їм кортить пізнати життя в житті, поза межами шкільних занять, недолугих побачень з однолітками. У Мілі вдосталь досвіду, щоби по-справжньому цілуватися, «приміряти одяг зі щораз глибшим декольте» [4, с. 12], ділитися з подругами своїми секретами, інколи багато чого пробувати. Між старшокласницею Мілою й продавцем супермаркету Дімою зав'язуються стосунки.

У Дімки тато-алкоголік і втомлена життям мама. Життя ж Діми – це своєрідний «паперовий будиночок, мнеться й рветься, іноді палає» [4, с. 17]. Від усіх проблем хлопець ховається у Світлани, двадцятип'ятилітньої лагідної касирки, яка була для нього ідеалом жіночності: підбори, напівпрозорі кофтинки, налаковані яскраво-червоним нігті з малюнками, макіяж і блискучі прикраси. Молода жінка втікає з молодшим від себе хлопцем від своєї самотності й життєвих проблем.

Хлопець пишається своїми фірмовими кросівками, які він придбав за 80 доларів на «Ебау» і заплатив 30 доларів за доставку. Любов до одягу йому дісталася від Борьки, батько якого був професором і привозив із-за кордону речі, які були пошиті інакше. Мама Борьки завжди на день народження підкидала Дімці одяг. Хлопці любили дивитися телевизор «з мільйонами дисків із фільмами» [4, с. 19]. Але радість швидко минула, тому що Борьчина сім'я поїхала в Америку. Дімка спочатку відповідав другові з чужого комп'ютера, але потім спілкування перервалося.

Діма, зустрічаючись із Мілкою, намагається знову потрапити в комфортний світ. Він любить пиво й смачну їжу, цитує вірші про магазин, неправильно

наголошує слова й дарує Мілі шоколадки «Мілка» – те, на що у хлопця вистачає фантазії та грошей. Від початку видається, що це романтична любов у найкращих традиціях. Але вона приречена, адже молоді люди з різних світів – як це зауважує Мілчина мама – рідко можуть втриматися поруч довго. Дуже швидко Мілі, дівчині з амбіціями й мріями, такі безликі стосунки набридають. Згодом вона зустрічається із Сашком Сотником. Нічого, окрім розчарувань і болю, Мілка не знаходить із красенем-мажором. Урешті-решт, вона не один раз шукатиме згодом співчуття й розуміння Діми, з гіркотою дивитиметься на жалюгідний побут, у якому живе хлопець. Чи триватимуть стосунки між молодими людьми, коли Мілка бачить світ хлопця далеким: «Усе, що на столі й навколо столу, телевизор і тумба під ним схожа на комод для білизни, жовта шафа – усе таке старе, затягнене не брудом, не пилом, а смутком, ніби речі теж можуть страждати. “Убоге” – виникає в голові потрібне слово, і ти шулишся від гіркоти, що розростається всередині тебе» [4, с. 151].

За законом несподіванки у якийсь момент ці світи зіштовхуються. І від того стається по-всякому: і радісно, і боляче. У «хеппі-фіналі» Мілка і Дімка виходять на свій рівень стосунків, адже крута компанія може давати й повчальні уроки. А ще є Дімка і його друзі. Їм також здається, що вони – крута компанія.

Отже, у повісті «Крута компанія» Надя Біла розкриває два світи підлітків, які не схожі один на одного, тому й цінності в них будуть відрізнятися. Мілка й Дімка думають неоднаково, по-різному уявляють своє життя й будують плани. І їх, вочевидь, чекає різне майбутнє,

незважаючи на оптимістичний фінал, який нам пропонує авторка. І хоча читач усе ж побачить очікуване поєднання двох світів, насправді ми здогадуємося, що Міла і Діма будуть щасливими, однак нарізно і кожен по-своєму, хепі-енд у їхніх стосунках неможливий.

Стиль письменника тісно пов'язаний із творчою індивідуальністю митця. Давньогрецький драматург Сенека вважав, що стиль є «обличчям душі» [12, с. 35]. Віталіна Кизилова зазначає: «У літературі як у явищі мистецтва беззаперечною є художня якість (гармонія змісту і яскравої, навіть віртуозної форми його втілення), естетична досконалість, філософічність, психологічна глибина. Така література здатна розв'язувати певні духовні проблеми, у ній виразно артикульований автор, його індивідуально-неповторний стиль» [11].

Мова повісті «Крута компанія» доступна для сприйняття, авторка відсторонена від тексту, світ ми бачимо очима підлітків: розповідь ведеться від «Я» – сучасного читача-ровесника. Надя Біла перемишує уривки від імені Міли – «Ти», а від імені Діми – «Він».

Сучасний молодіжний сленг повісті Наді Білої «Крута компанія» – структура досить складна. Мова в повісті включає в себе не тільки обмежені набори слів, що становлять шкільний жаргон. Просторічні слова вживають у своєму мовленні головні герої, такі як: *фразочки, іржання, тачки, зачне, тірнік, Дімон, поліровка* [4]. Варто зазначити тенденцію до постійного оновлення вигуків: *ні фіга!, га?!, па-па!, от блін!, тю!* [4]. У повісті Наді Білої поширені слова з кримінальної сфери: *тюряга, жєсть, тину, бабло, жрачка, шмотки, бодяга з розчинної кави* [4].

Поширені в молодіжному мовленні слова, що дають характеристику персонажам (*бейбі, бойфренд, крута, родаки, чуваки, пацани, крутий батя, пацани, мала, малолітка, тьолка*) [4], оцінюють дивацтва в поведінці (*Тюлениха, козел кінчений*) [4] або низькі інтелектуальні здібності (*якийсь того, тупий, довбешка*) [4].

Зазвичай молодіжний сленг описує найбільш близькі його носіям явища, дії та стан. Психіка молодих людей нестійка, їм властиві часті зміни настрою, тому їхнє життя складається з крайнощів: все або добре, приносить задоволення – *на розслабоні, просто стопудово, у тусі, у кайф, по приколу, я в курсах, по барабану* [4], або все погано, пригнічує – *не в тему, жєсть, ваще, капець, ні бумбум* [4].

Експресивність, розкутість мови молоді особливо яскраво проявляється у фразеології: *не в кайф, давно прохавав, звалити у місто, відтягуватися по повній, фіг знає, зовсім поїхав, ляпнув не подумавши* [4]. Емоційністю насичений словник підлітків повісті «Крута компанія» за рахунок дієслів, що набувають нового лексичного значення: *тусили, поковбасить, не парся, попустися, тощо* [4].

Сьогодні жаргон молоді перенасичений англіцизмами. Це пов'язано з вивченням іноземної мови й освоєнням комп'ютерної техніки та програмування, яке базується на основі знань з англійської мови. Надя Біла в повісті вживає такі слова: *hello, adidas, Ebay, Макдак, універ, бейбі, кайф, бойфренд* [4].

Отже, мова повісті легка, дотепна, не спрощена, але й не ускладнена в лексичному, граматичному й синтаксичному планах. Такий текст здатен оживати

в процесі читання, заціпати й бути актуальним не для одного покоління читачів.

**Компаративний аналіз повісті
«Крута компанія» Наді Білої
та роману «Досить Катрін»
Джона Ґріна**

Сучасні письменники Джон Ґрін і Надя Біла зобразили життя ровесників, які живуть на різних континентах. Але спільною рисою творів є пошук головним героєм свого «Я» та спроба подолати прірву між «світом дітей» і «світом дорослих». У романі «Досить Катрін» Джона Ґріна [9] є все, що становить класику літератури, – подорож, колізії, які відбуваються з персонажами в дорозі. І, звичайно, любов, яка і не любов ще зовсім, а її очікування. Це роман про незвичайну схильність хлопця-підлітка закохуватися тільки в дівчат із ім'ям Катрін, що спричинило чимало цікавих подій у творі. У повісті «Крута компанія» Надя Біла за основу сюжету обрала життя шістнадцятирічної дівчини Мілки, яка навчається в елітній школі й опиняється у складних життєвих ситуаціях, пізнаючи перше кохання, зраду, суть дорослого життя. Авторам вдалося створити правдивий образ підлітка, який самостійно в період духовної кризи намагається розв'язати життєві питання.

Читач проходить «випробовування» підлітковим віком, прослідковує долю молодих людей, які хочуть визначитися в цьому світі і відшукати себе в ньому.

В основі сюжетних ліній творів Наді Білої та Джона Ґріна – динамічні події, що змінюють одна одну. Сюжет побудований на конфлікті «дорослого» й «дитячого» світів, де підліток адаптується до складних умов життя та сприймає себе

як особистість, яка здатна самостійно визначати пріоритети, здобувати досвід, хоча не завжди це має позитивні результати. Спільною композиційною особливістю двох творів є те, що розповідь ведеться від першої особи, але в романі Джона Ґріна ланцюг зображуваних подій розгортається на основі подорожі, у повісті Наді Білої описано перипетії з життя героїні. Автори розглядають певне коло проблем: становлення особистості, сенс життя, кохання, значення літератури в житті підлітка тощо.

У підлітків посилюється інтерес до зовнішнього вигляду, вони менш зважають на дотримання моральних чеснот – і це проявляється в надмірності прояву емоцій. У творах зображено вже не дитину і все ще не дорослого, перед читачами відкривається тонка психологічна парадигма персонажів, які мають свої інтереси, думки, страхи, надії та сподівання. Мілка й Колін характеризуються надмірною вразливістю, неприйняттям чинного суспільства, аморальних законів світу дорослих. Їх турбують інші «реальні» питання: перше кохання, перший поцілунок, перша зрада. Через «Я» Мілки Надя Біла лише передає нерозуміння дівчини в такі моменти замовчування правди, докори та злість за неналагоджену комунікацію, за відсутність зрозуміти її як особистість. Конфлікти з батьками, непорозуміння призводять до того, що Мілка ходить на вечірки, випиває й вживає легкі наркотики, має інтимні стосунки з хлопцями. Це своєрідний виклик суспільству, бунтарство проти усталених норм моралі, аби показати свою причетність до світу дорослих. Надя Біла розкриває одну із проблем, коли підлітки не дбають про речі духовного світу, удаючись до обману.

Джону Гріну вдалося створити новий, надзвичайно яскравий тип юнака, який розвиває свій духовний світ, захоплюючись наукою, працює над удосконаленням себе. Колін – вундеркінд, але усвідомлює, що не може себе назвати «генієм». Його кидає дев'ятнадцята за рахунком Катрін. Юнак разом із найкращим другом Гассаном – добрим, чуйним і часом до незмоги критичним – виїжджають на канікулах у подорож, щоби вкотре залікувати душевні травми вразливого вундеркінда.

Отже, автори вміло обирають тематико-проблематичне коло, стимулюють пережити та проіннятися прочитаним, отримати естетичне задоволення. Вдало показано образ героя-ровесника, його характер і психологію. Письменники орієнтуються на адресата підліткового віку з певним читацьким та життєвим досвідом.

Ознайомившись із тенденціями розвитку підліткової літератури, можемо зазначити, що протягом останніх років усе більше з'являється якісної сучасної української літератури, у якій читач може віднайти відповіді на важливі йому питання, зіставити не завжди виправдані вчинки героїв і власні.

Саме про це повість «Крута компанія» Наді Білої – сучасна *young adult literature* з типовими образами сучасних підлітків, які намагаються визначитися в цьому світі й шляхом власних помилок дати відповіді на важливі для них питання.

Окресливши ідейно-художній діапазон і стильові особливості повісті, можемо зробити висновок, що Надя Біла врахувала типові ознаки підліткової літератури, максимально наблизивши її для сприйняття сучасником.

У процесі компаративного аналізу сучасних творів Наді Білої та Джона Гріна було виявлено, що автори розглядають проблеми становлення особистості, сенсу життя, кохання, значення літератури в житті підлітка. Головні герої перебувають у пошуку себе і самовияву власних сил, вони вірять у щасливе майбутнє.

Отже, сучасна підліткова література пропонує широке коло тем, що є актуальними для сучасної української молоді, дає змогу оцінити певні вчинки з боку народної моралі та національного менталітету. Літературні знахідки відображають реалії життя, духовного світу, самопізнання, самовизначення й самостворення особистості, а це є невід'ємною частиною українського світобачення сучасного підлітка початку ХХІ століття.

ЛІТЕРАТУРА

1. Артемчук Г. Методика організації науково-дослідницької роботи : навч. посіб. для студ. та викл. вищ. навч. закл. Київ: Форум, 2000. 271 с.
2. Баран У. Підліткова література: український стрибок та європейський стандарт. URL: <http://litakcent.com/2015/12/01/pidlitkova-literatura-ukrajinskyj-strybok-ta-jevropejskyj-standart/> (дата звернення: 18.11.2017).
3. Баран У. Сучасна реалістична проза для дітей: український та німецький контексти (на прикладі творів Володимира Рутківського та Анне Вооргове). URL: <http://urccyl.com.ua/novyny/details/item/uljana-baran-ukrajinska-realistichna-proza-dlja-ditei-tasuchasna-realistichna-proza-dlja-ditei-ukrajinskii-ta-nimeckii-konteksti-na-priklad> (дата звернення: 11.11.2017).
4. Біла Н. Крута компанія. Київ: ВЦ «Академія», 2017. 160 с.
5. Білоус П. Вступ до літературознавства. Теорія літератури. Психологія літературної

творчості : навч. посіб. Житомир: ПП «Рута», 2009. 335 с.

6. «Бренд» культурної української спільноти. Віталіна Кизилова, Валентина Вздольська, Тетяна Качак, Володимир Чернишенко, Марія Морозенко, Наталя Дев'ятко. URL: <http://www.chl.kiev.ua/key/Books/ShowBook/468> (дата звернення: 09.01.2018).

7. Відгуки на повість «Крута компанія» Олександра Орлова. URL: <https://www.goodreads.com/book/show/33824188> (дата звернення: 25.11.2017).

8. Галич О., Назарець В., Васильєв Є. Теорія літератури : навч. посіб. Київ: Либідь, 2001. 486 с.

9. Грін Дж. Досить Катрін. Київ: КМБУКС, 2005. 279 с.

10. Гром'як Р., Ковалів Ю., Теремко В. Літературознавчий словник-довідник. Київ: ВЦ «Академія», 2007. 752 с.

11. Кизилова В. В. Українська література для дітей та юнацтва: новітній дискурс : навч.-метод. посіб. для студ. вищ. навч. закл. Старобільськ: Вид-во ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка»,

2015. 236 с. URL: <http://dspace.luguniv.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/207/1/Ukrainska%20liyeratura%20dlya%20ditey%20ta%20unactva.pdf> (дата звернення: 20.12.2017).

12. Кухар-Онишко О. Індивідуальний стиль письменника: генезис, структура, типологія. Київ, 1985. С. 35.

13. Лесин В., Пулинець О. Словник літературознавчих термінів. Київ: Радянська школа, 1965. 477 с.

14. Підліткова література. URL: <https://www.turkaramamotoru.com/uk/Підліткова-література-501665> (дата звернення: 09.12.2018).

15. Теорія літератури. URL: https://annuura.io.ua/s624032/teoriya_literatury

16. Топ БараБуки: найкращі дитячі, підліткові та родинні книжки 2017 року. URL: <http://www.barabooka.com.ua/top-barabuki-najkrashhi-dityachi-pidlitkovi-ta-rodinni-knizhki-2017-roku> (дата звернення: 06.12.2017).

17. Регіональні новини. URL: https://twitter.com/academia_pc (дата звернення: листопад-грудень 2017).